

Dr. J. Újváry Zsuzsanna PhD (Budapest):

Összegezés

Köszönet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület e 2014. november 28-án megtartott konferenciájáért I. világháború kitörésének századik évfordulója alkalmából. A konferenciát a ZMTE elnöke, Dr. Csihák György kezdeményezte, az előadók meghívását, a tematika összeállítását, koordinálását Dr. Pandula Attila DsC egyetemi tanár végezte.

Aki rész vett rajta, érezkelhette, hogy a konferenciát elsősorban nem a megemlékezés céljából, hanem sokkal inkább az újabb kutatási eredmények elősorolása, megszólaltatása céljából rendeztük.

Dr. Csihák György elnöki megnyitója után – amelyben a ZMTE elmúlt évtizedek eredményeit összegezte, kiadott és digitálisan elérhető kiadványok tucatjait említvén – Örsi Julianna ny. múzeumigazgató, etnográfus előadása következett. Az előadó a hallgatóságot gondolatban a Távolság-Keletig vitte el – egy Vlagyivosztok melletti fogolytábor hétköznapijaiba pillanthattunk bele. Vitéz Nagy László, egy háromgyermekes karcagi tanító kéziratot naplójából megtudhatjuk az élni-akarás, a keresztény hit és identitás, kultúrkör közösségformáló erejét; Nagy László és társai nemcsak a túlélésért harcoltak, hanem a jövőre is gondoltak. Különböző ismeretterjesztő és szórakoztató köröket, helyi hangversenyeket, mozit, büfét stb. szerveztek, vasárnaponként pedig istentiszteleteket tartottak. Az önszerveződő csoportok egészen a hadifoglyok hazaszállításáig, 1920 őszéig működtek. A hozzászólók közül Darai Lajos felvetette, hogy milyen remek filmet lehetne készíteni a napló nyomán a háborús körülmények közötti remek helytállásról – ez a sokat szenvedett, s méltatlanul megalázott nemzeti önismertünket, valamint a világ véleményét rólunk is pozitív irányba módosíthatná.

Németh Szilvia pozsonyi levéltáros a hátszág tevékenységével foglalkozott a polgármester és a kormánybiztos intézkedései kapcsán. A háború rengeteg új körülményt, nehézséget és feladatot hozott a város életében; a közellátástól a jegyrendszeren át a hadikönyha megszervezéséig és a rokkantak rehabilitálásáig mindenre gondot kellett fordítani. A pozsonyi jótékonyági rendezvényekkel, a Vashonvéd szoborba vert, támogatással megvásárolt szögekkel, a hadikötvények vásárlásával és az elesett katonák dísztemetéseivel, síremlékeivel és a Hadioltár felállításával szép példákat láthattunk a hátszági felelősségvállalásnak, a veszteségekre, a tragédiákra válaszlásnak.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület évekkal ezelőtt tartott már az első világháborúról egy egész héten át tartó tudományos tanácskozást, ahol a nemrég elhunyt Zachar József hihetetlen részletességgel és pontossággal foglalta össze a

háború minden eseményét. Ez a kötet már az Interneten is elérhető, a ZMTE honlapján lévő Elektronikus könyvtárban: <http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf>. Azonban a mostani tanácskozás igen impozáns, új eredményeket hozott, s örvendetes módon fiatal kutatókat, jövődöbéli szakembereket is megmozgatott.

Kovács Rudolf Zoltán a PPKE BTK hallgatója a tábori lelkészség kialakulásáról beszélt, s a lelkészek kapcsán kitért arra az általános kérdésre, hogy mi volt a szerepük a papoknak a történelem során. A lelki szolgálattevés mellett, amiről beszélt az előadó, Harai Dénes és Darai Lajos felhívta a figyelmét arra is, hogy a középkor során püspöki hadvezérekkel is találkozunk, azaz a tárgykör még szélesebb, mint amit érintett. Mindenesetre előrebozsátotta: az egyház nem viselhet, nem visel háborút, de a honvédelemben közösséget vállal; a lelkészek a keresztény szellemiség érvényesítésére törekedve a különleges helyzetben lévő katonák sorsát könnyítendő az eszményi közösséget szolgálták. A sebesültek, haldoklók számára az utolsó vigaszt közvetítették, és a harcolóknak a jogszerű honvédelem értelmében nyújtottak támaszt a kitartáshoz. Hangsúlyozta, hogy a háborús embertelenségek közepette ez a szolgálat tudott nyújtani valamennyi éppen lehetséges vigaszt, segítséget.

Pandula Attila egyetemi tanár a tőle megszokott alapossággal és eleganciával tárta elénk az első világháborús Katonai Érdemkereszt – vörös-fehér kereszt és szalag – történetét, három osztályának jellegzetességeit, adományozásának körülményeit. Tisztázta, hogy akkor két kitüntetési típus volt, a rendjel és az érdemkereszt, utóbbit nem rendjelszerű kitüntetési kiegészítésnek tartva. A társadalomtörténeti vonatkozásokat abban az értelemben adta elő, hogy az ország politikai és katonai vezetése a kitüntetésekkel is szolgálni, növelni akarta ugyan a hadsereg erejét, fegyelmét, de ez nem érvényesülhetett maradéktalanul, hiszen az elismerést protokolláris szempontból is nyújtották. Ez bizonyos mértékig a magas katonai rangnak és beosztásnak, azaz a szolgálati ranglétrán elfoglalt helynek és nem a harci érdemnek szólt. Az előadó széles példatárral mutatta be mind a protokolláris, mind az érdem szerint történő kitüntetési eseteket.

Csihák György, a ZMTE elnöke a valójában sosem létezett Burgenland kapcsán igen mély történelmi gyökerű kérdéseket boncolgatott az első világháborúval összefüggésben, annak valamilyen hatásaként a mában érvényesülve. Mi a haza fogalma? A mai fiatalok – egy részük – nem akarnak magyarok lenni, köztük sokan alig tudnak olvasni, nincs vagy alig van identitásuk. Mintha lemondának magukról, amint a nemzet is lemondott például Burgenlandról, pedig a soproni népszavazás megmutatta, hogy ha lehetett volna, az ottaniak az országban maradtak volna. Bár a nyugati sajtó valótlant állít máig a népszavazásról is, és Burgenlandról is, de az osztrákok nem véletlenül nem fejlesztik a területet. Viszont a mai magyar állam mintha tudomásul venné a nemzetközi mesét, miszerint az osztrákok Dél-Tirolért cserébe jogosan kapták Burgenlandot, és nem akar tudomást venni az ottaniakról, törekvéseikről – csak igen kis mértékben támogatja őket. Pedig a magyar ott sem kisebbség, mint sehol a Kárpát-

medencében, hanem őshonos népcsoport, őshonos nemzeti közösség. Ezt azért kell hangsúlyozni és elnémítani a hamis kisebbség fogalom használatát, mert kisebbségnek nem, de nemzeti közösségnek jár a területi öngazgatás.

Összességében tanácskozásunkról elmondható, hogy az előadások sajátos tárgykörük érdekességén túl azért voltak rendhagyóak – miként a ZMTE korábbi tanácskozásainak első és második világháborút (<http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf>) érintő előadásai is – mert az eseményeket nem a győztesek szemszögéből láttatják, mint ami az elmúlt évtizedekben divott nálunk, és amit a győztesek deklaráltak. Az első világháborút nem a második világháború győzteseinek szemszögéből, hanem a benne résztvevőkből, a szenvedő katonákból, az életükhöz és magyarságukhoz, műveltségükhöz ragaszkodó hadifoglyokból, az élni akaró és segítőkész, együttérző hátországából, a hadi körülmények között is a lelki egyensúlyt és igazságosságot keresőkből láttatták.

A hozzászólásokból és a végső összegzésből kiemelném Darai Lajos gondolatát: ha a győztesek oldaláról szemlélődnénk is – mint ahogy eddig szokásban volt – akkor sem lehetne megkerülni azt a tényt, hogy a XX. századi két világháborút a XVIII. század elejétől érvényesített világrend következményének tekintjük, azok elleni háborúnak, akik annak kedvezményezettjei érdemtelen kiváltságait valamilyen társadalmi előrelépéssel veszélyeztették. Ezek közé a haladottabb népek közé tartozott a magyar nemzet és emiatt sodródott a vesztesek közé. Ezért az első világháborút nemcsak a divide et impera elv érvényesítésével, a nemzetek egymásra uszításával kell kapcsolatba hoznunk, hanem mélyebben, a tömegpolitikai korszak fájdalmas, újszerűen borzalmas eszközeivel is. De mennél többet tudunk e korszakokról és mennél tisztábban látunk, annál nagyobb reményünk van kivédeni káros hatásaikat és jobb irány felé mennünk.